

FIKA 'A' AHI			

FIKA SIVI							

SIVI MA'A E KALASI VALU

2023

LEA FAKA-TONGA

PEPA FEHU'I MO E TALI

Taimi: Houa 'e 2 + miniti 10 laukonga

NGAAHI FAKAHINOHINO:

1. 'Oku vahevahe 'a e pepá ni ki he VAHE LALAHÍ 'e FĀ 'o anga peheni.

VAHE	FAKAMATALA	MAAKA
'ULUAKI	LAUKONGA MO E TALI FEHU'I	26
UA	KALAMA MO HONO NGAUE'AKI	23
TOLU	FAKA'UHINGA LEA	25
FĀ	FATU TOHI	21
FAKAKĀTOA		100

2. Hiki ho fika sivi 'i he puha 'i 'olunga 'i he tafa'aki to'omata'ú pea mo ia 'i he peesi faka'osí.
3. Tali KOTOA 'a e ngaahi fehu'i 'i he VAHE 'ULUAKI ki he FĀ.
4. Tohi'aki 'a e peni pulū pe peni 'uli'uli. Ngāue'aki 'a e peni vahevahe ki he tā fakatātā pē.
5. Ngāue MA'A mo MAU.
6. Fakapapau'i 'oku kakato kotoa e peesi 2 – 15.
7. Kapau te ke toe fie ma'u ha pepa pea fakahoko ki he toko taha le'o sivi. Fakapapau'i 'oku hiki ho fika sivi 'i he la'i pepa kotoa pē 'okú ke ngāue'aki.

KĀTAKI 'O TĀNAKI HO'O PEPA SIVI' KI HE FAISIVI' 'I HE 'OSI 'A E SIVI'.

MAAKA HAOHAOA

100

KONGA A: TALANOA FA'U (Maaka 18)

Lau 'a e talanoa ko ení ke mahino pea tali 'a e ngaahi fehu'i 'oku 'oatú.

Manatu Melie	
1.	Na'e 'i ai ha ki'i ta'ahine ko Mele hono hingoá, na'e 'ofa 'aupito ai 'ene kui tangatá ko Sione. 'I he 'aho ne hoko ai e ta'u hongofulu 'o Melé, na'e foaki 'e he'ene kuí ha ki'i kote fo'ou mo faka'ofa'ofa ko 'ene me'a'ofa.
5.	Na'á ne fakamālō ki he'ene kuí peá ne lele fiefia, 'o faka'ali'ali hono ki'i kote fo'ou ki hono ngaahi kaungāme'á, mo ne pehē ange. "Na'e ngaohi eni mo'oku 'e he'eku kui tangatá he ko e tangata tuitui".Na'e sai'ia 'aupito 'a Mele 'i hono koté, pea na'e 'ikai pē ke toe vete ia 'i ha taimi, 'o a'u pē ki he taimi na'e 'alu ai 'o mohé!
10.	'I he fu'u lahi 'a Melé, na'e 'ikai toe hao e koté ai. Ne tala ange 'e he'ene fa'eé ke li'aki ā e ki'i koté he kuo motu'a pea mahaehae kae kumi hano kote fo'ou. Na'e tala ange 'e Mele 'ikai, he 'oku sai'ia pē ia 'i he ki'i koté he ko e tuitui 'e he'ene kuí. Na'e tala ange 'e Sione kia Mele ke 'oua 'e loto mamahí, he te ne lava pē 'e ia 'o ngaohi mei ai ha me'a fo'ou. Na'e kamata pē 'ene ngāué mo hiva'i e ki'i hiva.
	Te u ngaohi e koté, ke ma'u ha me'a fo'ou Ko 'eku faka'amú, ke fiefia ma'u pē 'a Melé
15.	Ne fakatokanga'i atu 'e Mele, kuo liliu 'e he'ene kuí hono koté 'o hoko ko ha ki'i tatā fo'ou mo faka'ofa'ofa. Na'e fiefia 'aupito ai 'a Mele. Na'e fai atu pē 'o fu'u motu'a e tupenu 'o e tataá pea mahaehae ka na'e kei sai'ia pē 'a Mele ia ai 'o ne tui ma'u pē.
20.	'I he 'aho 'e taha, lolotonga 'ene lue 'i he matātahí, na'e puhí 'i 'e he havilí e ki'i tatā 'o Mele 'o tō kI loto tahí pea 'ave 'e he peaú 'o mole 'auptio. Na'e tangi loto mamahi 'a Mele 'i he mole hono ki'i tataá.
	Na'e tala ange 'e he'ene kuí, Mele, 'oua te ke loto mamahi. Na'e punou hifo e tangata'eikí 'o tohitohi ha ki'i la'ipepa peá ne 'oanga kia Mele. 'I he taimi na'e lau ai 'e Mele, na'á ne 'ilo ko e ki'i talanoa tatau pē ia mo e me'a na'e hoko ki aí.
25.	Na'e 'eke ange 'e Mele ko e hā e 'uhinga 'o e tohi ko ení? Na'e tala ange 'e he'ene kuí, 'Oku 'ikai ha me'a 'i he mo'uí ni 'e tolonga 'o ta'e ngata. 'E mole pea 'auha e me'a kotoa pē. Kapau 'okú ke mahu'inga'ia 'i ha me'a, tohi pea fa'o ia 'i ha talanoa pea ko e taimi kotoa pē te ke fai ai e talanoá te ke sioloto ki he ngaahi me'a kuo mole meiate koé pea 'e tokoni ia. Na'e tala 'e Mele 'a e talanoá ki hono ngaahi kaungāme'á, peá ne ongo'i fiefia ai. Na'e lau 'e Mele 'a e ki'i talanoá 'i he 'aho na'e pekia ai si'ene kuí ke fakamo'oni ki he'ene manatu lelei ki he ngaahi ngāue 'ofa na'e fai 'e he'ene kuí kiate iá.
30.	
(Ma'u'anga fakamatalá: fa'u 'e Kulisi Simifi mo 'Atama Kulaieni)	

NGAAHI FEHU'I:

1. Ko e hā e 'uhinga 'o e **manatu melié** 'o fakatatau ki he lau 'a e talanoá?

Taukei 'Ilo 1	
1	
0	
NR	

2. Ko e hā e 'uhinga na'e foaki ange ai 'e he kui 'a Melé hono ki'i koté?

Taukei 'Ilo 1	
1	
0	
NR	

3. Fakapapau'i 'a e ma'u'anga fakamatala na'e to'o mei ai 'a e talanoa ko 'eni.

Taukei 'Ilo 1	
1	
0	
NR	

4. Fili ha taha na'e 'asi he talanoá na'á ke **sai'ia** pe **'ikai sai'ia** ai pea 'omi ho'o 'uhinga ki aí.

Taukei 'Ilo 3	
3	
2	
1	
0	
NR	

5. Faka'uhinga'i 'a e sētesi ko ení 'i ho'o lea pē 'a'au ke mahu'ingamālie ange.
Sētesi: **“Oku 'ikai ha me'a 'e 'i he mo'uí ni 'e tolonga 'o ta'e ngata”**.

Taukei 'Ilo 3	
3	
2	
1	
0	
NR	

6. Fakamatala‘i ke mahino ‘a e fakahinohino na‘e fai ‘e Sione kia Mele ‘i he‘ene tohi.

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

7. Ko e hā e fa‘ahinga ouau na‘e fakahoko pea toe lau ai ‘e Mele ‘a e tohi talanoa ‘a Sioné?

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

8. Fakamā‘opo‘opo e talanoá fekau‘aki mo e ngaahi me‘a mahu‘inga na‘e hokó pea ‘omi ha akonaki ke ako mei ai e to‘u tupú.

Taukei ‘Ilo 4	
4	
3	
2	
1	
0	
NR	

KONGA E: TU'UAKI (Maaka 10)

Lau e ki'i tu'uaki ko ení ke mahino pea tali e ngaahi fehu'i 'oku 'oatú.

Hou'eiki mo e kāinga Tonga kotoa!

Ko e fu'u fale kai fakamuimui taha kuo toki fakaava 'i loto Nuku'alofá, ko e **Falekai Ifo Vovó**, 'oku fakalata pea toe fakamāfana.

- 'oku kakato he falé ni 'a e ngaahi momona kehekehe 'o 'ōsení
- ka lau ki he ngaahi kiki kakano'i manú, tala atu ko e ifo vovo atu!
- Ko hono me'atokoni, 'ufi mui kahokaho 'amio pea toe molū
- Ko hono 'eá, angi iki hangē ha fu'u ī 'i ha 'aho la'aá
- Lolotonga ho'o 'iló, seuke! Ko hono kau fakame'ité, 'āngelo 'atā mei Siupitá
- 'E talitali lelei koe 'e he ngaahi matala'i heilala 'oku nau fai fatongia houa 'e 24 ki ha'o fiema'u
- Ko e totongí, faka'atu'i 'aupito pea fe'unga mo hota masivá

Ko ia ai, vave mai na'á ke tōmui peá ke toe hanu ka kuo 'osi 'eku fanongonongo atu.

Fetu'utaki mai ki he fika: 23200

Kia Leti pe ko 'Ea

Feitu'u: loto Nuku'alofa fehengahangai mo e Pangikē Fakalakalaka 'o Tongá

Faka'apa'apa atu,

Kaipāhia

NGAAHI FEHU'I:

1. Ko hai e kakai 'oku fakataumu'a ki ai 'a e fakaafé?

Taukei 'Ilo 1	
1	
0	
NR	

2. Ko e hā e koloa 'oku tu'uakí maí 'i he fakatātaá?

Taukei 'Ilo 1	
1	
0	
NR	

3. Fakamatala ki ha ngaahi ‘uhinga ‘e fieafea ai ‘e ha taha ‘a e koloa ‘oku tu‘uaki maí.

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

4. Tohi mai ha ngaahi **lea faka‘ai‘ai** ‘oku ‘asi ‘i he tu‘uaki.

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

5. Ko e hā e ‘uhinga ‘oku mahu‘inga ai ke ‘asi he tu‘uaki ‘a e fika telefoni, feitu‘u mo e toko taha ke fetu‘utaki ki aí?

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

6. Ko fē ‘a e taimi ‘oku fakaava ai e falekaí pea ‘omi mo hono fakamo‘oni mei he tu‘uaki.

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

KONGA A:

FAKATONUTONU

(Maaka 4)

Lau ‘a e ongo sētesi ko ení. Laine‘i ‘a e fo‘i lea pē ‘e **TAHA** ‘oku sipela halá pea tohi hono sipela tonú ‘i he laine ‘oku faka‘atā atú.

1. Mou mavava ki he ‘Otuá ē ‘a e ngaahi fonua kotoapē.

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

2. Tauhi ‘a Sihova ‘aki ‘a e fiefia, hu ki hono ‘aó mo e kaikaila.

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

KONGA E:

TU‘UNGA FAKAKALAMA

(Maaka 2)

Tohi ‘a e tu‘unga fakakalama ‘o e ngaahi fo‘i lea ‘oku laine‘i atu ‘i he sētesi taki taha.

1. ‘Oku lahi e mangó ‘i he ‘api ‘uta ‘o Sioné.

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

2. Na‘e pā le‘o lahi ‘aupito ‘a e mo‘unga afí pea manavahē ‘a e toko taha kotoa pē.

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

KONGA F:

NGAAHI FEHOKOTAKINGALEA

(Maaka 3)

Fili ha **fehokotakingalea** mei he puhá ‘e tonu taha ke fakakakato‘aki ‘a e ngaahi sētesi ko ení.

pea, mo e, kapau, ka, lolotonga, ke, koe‘uhi

1. Na‘e tō mai‘a e fu‘u matangi mālohi, _____ ‘oku folau e vaká he vaha‘a ‘o Tongatapu mo ‘Euá.

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

2. Mo ‘alu ki he akó _____ mo toki foki mai ke tau kai.

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

3. Te ke folau ki Nu‘usila _____ te ke lava ‘i he sivi.

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

KONGA H:

FAKA‘ILONGA TAIMI

(Maaka 6)

Liliu ‘a e ongo sētesi ko ení ‘o fakatatau ki he **Faka‘ilonga Taimi** ‘oku ha‘i atu ‘i he faka‘osinga ‘o e sētesi taki taha.

1. ‘Oku la‘ā lelei ‘a e ‘ahó ni ke tau ‘alu ki tahi ‘o kaitunu mo kaukautahi. (Taimi Kuo‘osi)

Taukei ‘Ilo 3	
3	
2	
1	
0	
NR	

2. Na‘á ne tafi toko taha pē honau loki akó ‘i he uike kuo‘osí. (Taimi Kaha‘u)

Taukei ‘Ilo 3	
3	
2	
1	
0	
NR	

KONGA I: FAKA‘ILONGA LAHI (Maaka 4)

Lau pea liliu ‘a e ngaahi sētesi ko ení ‘o fakatatau ki he ngaahi Faka‘ilonga Lahi ‘oku ha‘i atu ‘i he faka‘osinga ‘o e sētesi taki taha.

1. Te u ‘alu atu ki ho‘o tānakitu‘ungá ke ma‘u mai ho ngaahi palé. (tokolahi)

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

2. Na‘e kakata le‘olahi mai ‘a e tamaikí mei he mala‘e va‘ingá. (toko taha)

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

KONGA K: FA‘AHINGA ‘O E SĒTESÍ (Maaka 3)

Tohi mai ‘a e **Fa‘ahinga ‘o e SĒtesí** ‘oku kau ki ai ‘a e sĒtesí taki taha.

1. Fanofano ma‘u pē ho nimá ki mu‘a pea toki ma‘u ho‘o me‘atokoní.

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

2. Te u kai puaka tunu mo e ‘ufi ‘i he ‘osi ‘a e sivi.

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

3. Ko hai na‘e ‘ikai ke fai ha‘ane lotu ‘aneuhu pea toki ha‘u ki he akó?

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

Lau e ki‘i hiva ko ení ke mahino pea tali ‘a e ngaahi fehu‘i ‘oku ‘oatú.

Fotu ‘i he la‘ā **tapa** ‘i he langi ma‘a
 Fine Tonga ‘oku **haka** pea toli he kakala
 ‘O **luva** ki ha **vūlangi** ‘o ka malu efiafi
 Ake e manatu ai ‘alu kae foki mai
 Si‘i pua ‘ene fisi ‘o **ngaofe** he uini
 Laukau ‘o mahiki Manu ‘o Palataisi
 Tu‘u hifo mu‘a hē malu ‘o e paamé
 Va‘inga ‘i he sialé sei ‘o ha taka pē

Fa‘u ha sētesi ki he ongo fo‘i lea ko ení kae ‘uhinga kehekehe.

1. tapa:

i. _____

ii. _____

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

2. haka:

i. _____

ii. _____

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

2. Tohi mai ha fo‘i taukei fakapunake ‘e taha ‘oku ‘asi ‘i he hiva.

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

4. Hiki mai ha ngaahi fo‘i lea ‘oku ‘asi ‘i he fo‘i hivá ‘oku ‘**uhinga tatau** mo e ngaahi fo‘i lea ko ení.

a. ‘asi:

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

e. foaki:

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

f. vūlangi:

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

h. mapelu:

Taukei ‘Ilo 1	
1	
0	
NR	

5. Toe fakalea ke mahu‘ingamālie ‘a e ‘uhinga ‘o e fo‘i sētesi ko ení ‘i ho‘o lea pē ‘a‘au.

Sētesi: “**O luva ki ha vūlangi ‘o ka malu efiafi**”

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

6. Tohi mai ha fo‘i lea mei he hivá ‘oku **ongo tatau** mo e ongo fo‘i lea ko ení.

i. manifi:

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

ii. falala:

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

KONGA E: FA'U TALANOA (Maaka 12)

Fa'u ha'o talanoa, laine 'e 20 – 25 ki he kaveinga ko ení 'o fakatatau ki he ngaahi fiema'u ko ení.

Kaveinga: **Hangē ko Hiná**

- Talateu
- Tokotaha ‘oku fakatefito ai e talanoá
- Sino mo e fakapalakalafí
- Tonu e kalamá
- Fakamā‘opo‘opo‘aki ha akonaki

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal blue or grey ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, typical of notebook paper. There are no margins, text, or other markings on the page.

Taukei 'ilo	4	3	2	1	0	HT
1. Talateu						
2. Tokotaha 'oku fakatefito ai e talanoá						
3. Sino mo e palakalafi						
4. Tonu e kalamá						
5. Fakamā'opo'opo'aki ha akonaki						

KONGA A: LAU KOLOA FAKA-TONGA (Maaka 7)

Fakahoa ‘a e ngaahi fo‘i lea ‘i he tafa‘aki to‘ohemá ki honau ‘uhinga totonu ‘i he tafa‘aki to‘omata‘ú. Fokotu‘u ‘a e mata‘itohi ‘o e tali tonú ki he tafa‘aki ‘o e mata‘ifika totonu.

To‘ohema		To‘omata‘u
1. Lau‘itutu ‘e 20	A	kupesi faka-Tonga
2. Ngatu langanga ‘e teau	E	kau niu ‘e tahataha
3. Tokelau Feletoa	F	tekau
4. fo‘i niu ‘e 120	H	me‘a‘ofa ki he toko taha faito‘ó mei he mahakí ‘i he ‘aho ‘oku faito‘o tuku aí.
5. tofoto‘o	I	lau tefuhi
6. tukuto‘o	K	launima
7. mata‘iika ‘e nima	L	me‘a‘ofa ‘oku foaki ‘e he toko taha mahakí ki he toko taha te ne fai ‘a e faito‘ó ‘i he ‘uluaki taimí.
	M	faito‘o faka-Tonga
	N	ua nga‘ahoa mo e matelau

TALI:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____
6. _____
7. _____

Taukei ‘Ilo	1	0	HT
1. lau‘itutu ‘e 20			
2. ngatu langanga ‘e teau			
3. Tokelau Feletoa			
4. fo‘i niu ‘e 120			
5. tofoto‘o			
6. tukuto‘o			
7. mata‘iika ‘e 5			

KONGA E: FAKA‘APA‘APA (Maaka 9)

Tali ‘a e ngaahi fehu‘i ko ení ‘o fakatatau ki he ngaahi ‘ilo na‘a mou ako ki ai ‘i he lolotonga ‘o e ta‘ú.

1. Fakamatala‘i ke mahino ha ngaahi ‘ulungāanga faka-Tonga, ‘oku tapu ke fakahoko ‘e he fānaú ki he‘enau tamaí ‘i ‘api.

Taukei ‘Ilo 2	
2	
1	
0	
NR	

2. Fakamatala‘i ‘a e ‘uhinga ‘oku kosi ai e lou‘ulu ‘o ha taha ‘i he ‘osi hono tanu ‘o ha me‘a faka‘eiki. Ko hai ‘okú ne fakahoko e fatongia ko iá?

Taukei ‘Ilo 3	
3	
2	
1	
0	
NR	

3. Lisi mai ‘a e ngaahi Faa‘i Kavei Koula ‘a e Tongá pea fai ha‘o fale‘i ki he to‘u tupú ‘a e mahu‘inga ke tauhi ‘etau Faa‘i Kavei Koulá ‘i he nofo ‘a e sōsaieti Tongá.

Taukei ‘Ilo 4	
4	
3	
2	
1	
0	
NR	